

DE GOD
VAN KLEINE
DINGEN

Ander werk van dezelfde auteur:

Mother Mary Comes to Me

Arundhati Roy

DE GOD
VAN KLEINE
DINGEN

Vertaald door Christien Jonkheer

Wereldbibliotheek

Dit boek is fictie. De personen die erin voorkomen zijn allemaal verzonnen. Het veroorlooft zich vrijheden met de locatie van rivieren, overwegen, kerken en crematoria.

Eerste druk 1997
Zestiende druk 2025

Dit boek is eerder verschenen bij Uitgeverij Prometheus, onder dezelfde titel

Oorspronkelijke titel *The God of Small Things*
© 1997 Arundhati Roy
© 1997, 2025 Nederlandse vertaling Christien Jonkheer /
Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

*All rights are reserved, including those for text and data mining,
AI training and similar technologies.*

Omslagontwerp Anna Bauer Carr
Omslagbeeld © Panorama Media Ltd. / Alamy
Omslagbewerking Rouwhorst + Van Roon
Foto auteur © Mayank Austen Soofi

NUR 302

ISBN 9789028454163

ISBN 9789028454170 (e-book)

www.wereldbibliotheek.nl

Wereldbibliotheek maakt deel uit van Park Uitgevers

*Voor Mary Roy, die me liet opgroeien.
Die me heeft geleerd haar niet zomaar in de rede te vallen
Waar Anderen Bij Zijn.
Die genoeg van me hield om me los te laten.*

Voor LKC, die het net als ik heeft overleefd.

Nooit meer zal een verhaal worden verteld
alsof het het enige is.

– John Berger

Paradise Zuur & Zoetwaren

De maand mei in Ayemenem is heet en drukkend. Het zijn lange, klamme dagen. De rivier slinkt en in de roerloze, stoffig groene bomen schrokken zwarte kraaien van glanzende mango's. Rode bananen rijpen. Broodvruchten barsten. Indolente bromvliegen zoemen doelloos in de fruitzwane lucht. Dan vliegen ze zich buiten westen tegen heldere ruiten en sterven vadsig verdwaasd in de zon.

De nachten zijn helder maar log van laksheid en zwaarmoedige verwachting.

Maar begin juni komt de zuidwestmoesson en breken er drie maanden aan vol wind en water, met korte perioden van helle, schelle zon die kinderen gretig aangrijpen om te spelen. Het land kleurt schaamteloos groen. Grenzen vervagen als cassaveheggen wortel schieten, groeien en bloeien. Stenen muren worden mosgroen. Peperranken slingeren zich langs elektriciteitsmasten omhoog. Wilde kruiden boren zich door de laterietbeschoeiing en krioelen over de blank staande wegen. Boten varen af en aan naar de markt. En in de plassen waarmee de putten van de Dienst Openbare Werken in de grote weg vollopen, verschijnen visjes.

Het regende toen Rahel naar Ayemenem terugkwam. Schuine zilveren koorden beukten de losse aarde, lieten als geweervuur kluiten opspatten. Het oude huis op de heuvel droeg zijn steile puntzak als een laag over de oren getrokken hoed. De muren met de mosstrepen waren week geworden en bolden lichtjes van het vocht dat uit de grond opsteeg. De verwilderde, overwoe-

kerde tuin was vol gefluister en gescharrel van kleine levens. Tussen de lage planten schurkte een rattenslang zich tegen een glinsterende steen. Vrijlustige gele brulkikkers zochten hoopvol de schuimende vijver af. Door de bladeren op de oprijlaan flitste een doorweekte mangoest.

Het huis zelf zag er leeg uit. De deuren en ramen zaten dicht. De veranda was kaal. Zonder meubels. Maar de hemelsblauwe Plymouth met de staartvinnen van chroom stond nog buiten, en binnen was Baby Kochamma nog in leven.

Ze was de jongste oudtante van Rahel, de zus van haar grootvader. Eigenlijk heette ze Navomi, Navomi Ipe, maar iedereen noemde haar Baby. Toen ze oud genoeg was om tante te zijn, werd ze Baby Kochamma. Maar Rahel kwam niet voor haar. Achternicht en oudtante koesterden geen enkele illusie op dat punt. Rahel kwam voor haar broer Estha. Ze waren een twee-eiige tweeling. ‘Dizygotisch’ noemden de dokters dat. Geboren uit afzonderlijke maar gelijktijdig bevruchte eitjes. Estha – Esthappen – was achttien minuten ouder dan zij.

Ze hadden nooit veel op elkaar geleden, Estha en Rahel, en zelfs toen ze door wormen geplaagde kindertjes met stokarm-pjes, platte borst en Elviskuif waren, klonk er nooit het gebruikelijke ‘Wie is nu wie?’ van overdreven glimlachende verwanten of de Syrisch-orthodoxe bisschoppen die vaak naar het huis in Ayemenem kwamen om giften los te peuteren.

De verwarring lag dieper, geheimer.

In die vroege, vormeloze jaren, in het prille begin van hun geheugen, toen het leven nog vol Begin was, zonder Einde, en Alles Voor Altijd was, dachten Esthappen en Rahel aan hen tweeën samen als Ik en Mij, en aan zichzelf afzonderlijk als Wij en Ons. Alsof ze een heel speciaal soort Siamese tweeling waren, lichamelijk gescheiden, maar met een gezamenlijke identiteit.

Nu, na al die jaren, weet Rahel nog dat ze op een nacht giehelend om de gekke droom van Estha wakker is geworden.

Er zijn nog meer herinneringen waar ze geen recht op heeft.

Zo herinnert ze zich bijvoorbeeld (zonder erbij geweest te zijn) wat de Sinas-Citroenman in de Abhilash-bioscoop met Estha heeft uitgespookt. Ze herinnert zich de smaak van de boterhammen met tomaat – de boterhammen van *Estha*, die *Estha* heeft gegeten – in de posttrein naar Madras.

En dat zijn nog maar de kleine dingen.

Hoe dan ook, nu denkt ze aan Estha en Rahel als *Zij* en *Hen*, omdat ze ieder afzonderlijk niet langer zijn wat *Zij* waren of ooit dachten te zullen worden.

Nooit.

Hun levens hebben nu een omvang, een vorm. Estha heeft het zijne en Rahel het hare.

Aan hun afzonderlijke horisonten zijn als een stel trollen Randen, Grenzen, Limieten en Scheidslijnen verschenen. Kleine wezens met lange schaduwen die wachtlopen langs het Vage Einde. Er zijn zachte halvemaantjes onder hun ogen ontstaan en ze zijn nu even oud als Ammu toen ze stierf. Eenendertig.

Niet oud.

Niet jong.

Een doodgewone leeftijd.

Bijna waren ze in de bus geboren, Estha en Rahel. De auto waarmee hun vader Baba, hun moeder Ammu voor de bevalling naar het ziekenhuis in Shillong zou brengen, had op de kronkelweg door de theeplantage in Assam pech gekregen. Ze hadden hem achtergelaten en een bomvolle staatsbus aangehouden. Met dat wonderlijke mededogen van de zeer armen voor de tamelijk welgestelden, of misschien wel alleen maar omdat ze zagen hoe hoogzwanger Ammu was, hadden er passagiers hun plaats afgestaan aan het paar; de rest van de reis had de vader van Estha en Rahel de buik van hun moeder (met hen erin)

moeten vasthouden omdat hij anders te veel schommelde. Dat was voor hun scheiding, voordat Ammu weer in Kerala was komen wonen.

Volgens Estha hadden ze hun hele leven gratis met de bus gemogen als ze in de bus geboren waren. Het was niet duidelijk hoe hij aan die informatie kwam en hoe hij de rest van die gebeurtenissen wist, maar jarenlang had de tweeling een vage wrok jegens hun ouders gekoesterd omdat die hun een leven lang gratis busreizen door de neus hadden geboord.

Ook geloofden ze dat de regering hun begrafenis zou betalen als ze werden doodgereden op een zebrapad. Ze verkeerden in de stellige overtuiging dat zebrapaden daarvoor bedoeld waren. Voor gratis begrafenis. Uiteraard waren er in Ayemenem geen zebra's waarop je kon worden doodgereden; in Kottayam, de dichtstbijzijnde stad, trouwens ook niet, maar ze hadden er weleens een gezien vanuit de auto toen ze op weg waren naar Cochin, dat twee uur rijden bij ze vandaan lag.

Voor de begrafenis van Sophie Mol betaalde de regering geen cent, want die was niet op een zebra doodgereden. Ze werd begraven in Ayemenem, in de oude kerk met de nieuwe verf. Ze was het nichtje van Estha en Rahel, het dochttertje van hun oom Chacko. Ze was uit Engeland op bezoek. Estha en Rahel waren zeven toen ze stierf. Sophie Mol was bijna negen. Ze kreeg een kistje in kinderformaat.

Bekleed met satijn.

Bekoperd met handvatten.

Ze lag er in haar gele Crimplene-broek met de wijde pijpen met een lint in haar haar en haar gogo-tas 'Made in England' waar ze zo gek op was. Haar gezicht was bleek en gerimpeld als de duim van een wasbaas van het lange verblijf in het water. De gemeente kwam rond het kistje staan en het droeve zingen deed de gele kerk zwellen als een keel. De priesters met hun krulle-

rige baarden zwaaiden met wierookvaten aan een ketting en lachten niet naar de kleintjes zoals anders op zondag.

De lange kaarsen op het altaar waren krom. De korte niet.

Een oude dame die zich voordeed als een verre verwante, maar die door niemand herkend werd en bij begrafenissen vaak naast het lijk opdook (verslaafd aan begrafenissen? latente necrofie!), deed eau de cologne op een dot watten en depte daarmee met een vrome en tikje uitdagende houding het voorhoofd van Sophie Mol. Sophie Mol rook naar eau de cologne en doodkistenhout.

Margaret Kochamma, de Engelse moeder van Sophie Mol, wilde niet dat Chacko, de biologische vader van Sophie Mol, een troostende arm om haar heen sloeg.

De familie stond in een kluitje bijeen. Margaret Kochamma, Chacko en Baby Kochamma met naast zich haar schoonzus Mammachi – de grootmoeder van Estha en Rahel (en Sophie Mol). Mammachi was bijna blind en droeg buitenshuis altijd een donkere bril. Haar tranen druppelden van achter de bril omlaag en biggelden als regendruppels aan een dakrand over haar kaak. Ze oogde klein en ziekelijk in haar kraakheldere, roomwitte sari. Chacko was de enige zoon van Mammachi. Haar eigen verdriet deed haar pijn. Dat van hem maakte haar kapot.

Ammu, Estha en Rahel mochten de begrafenis wel bijwonen, maar moesten apart staan, niet bij de rest van de familie. Niemand keurde ze een blik waardig.

Het was warm in de kerk, en de witte randen van de aronskelken begonnen om te krullen en te verdorren. In een bloem op de kist stierf een bij. De handen van Ammu trilden en haar gezangenbundel trilde mee. Haar huid was koud. Estha stond dicht bij haar, ternauwernood wakker, zijn pijnlijke ogen glinsterend als glas; zijn brandende wang tegen het blote vel van Ammu's trillende arm met de gezangenbundel.

Rahel daarentegen was klaarwakker, intens waakzaam en breekbaar door haar uitputtingsslag met het Echte Leven.

Ze zag dat Sophie Mol wakker was voor haar begrafenis. Ze liet Rahel Twee Dingen zien.

Ding Een was de pasgeverfde hoge koepel van de gele kerk die Rahel nog nooit vanbinnen had bekeken. Hij was hemelsblauw geverfd, met zwevende wolken en flitsende straaljagertjes die witte kriskrassporen tussen de wolken trokken. Wel dient te worden opgemerkt dat het makkelijker geweest moet zijn om die dingen te zien als je in een kist omhoog lag te kijken, dan wanneer je ingeklemd tussen droeve heupen en gezangenbundsels in de kerkbanken stond.

Rahel dacht aan degene die de moeite had genomen om helemaal naar boven te klimmen met de potten verf, wit voor de wolken, blauw voor de lucht, zilver voor de straaljagers. En dan nog de kwasten en de verfverdunner. Ze stelde zich hem daarboven voor, iemand als Velutha, die met bloot, glimmend bovenlijf, zittend op een plank die aan de houten stellage in de hoge koepel van de kerk schommelde, zilveren straaljagertjes in een blauwe kerkhemel schilderde.

Ze bedacht wat er zou gebeuren als het touw knapte. Ze stelde zich voor hoe hij als een donkere ster uit de lucht viel die hij gemaakt had. Hoe hij gebroken op de hete kerkvloer lag, met donker bloed dat als een geheim uit zijn schedel stroomde.

Esthappen en Rahel hadden toen al geleerd dat de wereld andere manieren kende om een man te breken. Ze waren al vertrouwd met de geur. Weezoet. Als oude rozen in een windvlaag.

Ding Twee dat Sophie Mol aan Rahel liet zien was het vleermuisenjong.

Onder de rouwdienst zag Rahel een zwart vleermuisje met zachthakende kromme klauwtjes tegen de dure begrafenisari van Baby Kochamma opklimmen. Toen het de plek tussen haar

sari en blouse bereikte, haar rol van treurnis, haar blote middenrif, begon Baby Kochamma te gillen en sloeg ze met haar gezangenbundel in de lucht. Het zingen hield op om plaats te maken voor een ‘Wattisser? Tissergebeurd?’ en voor harigfladder en sariflapper.

De droeve priesters kamden met goudberingde vingers door hun krullerige baard alsof stiekeme spinnen er plots een web in hadden geweven.

Het vleermuizenjong vloog hoog de lucht in en veranderde in een straaljagertje zonder kriskrassporen.

Alleen Rahel zag de heimelijke radslag van Sophie Mol in haar kist.

Het droeve zingen begon weer en ze zongen hetzelfde droeve lied tweemaal. En weer deden de stemmen de gele kerk zwel-len als een keel.

Toen ze de kist van Sophie Mol op het kleine kerkhof achter de kerk in de grond lieten zakken, wist Rahel dat ze nog steeds niet dood was. Ze hoorde (namens Sophie Mol) de zachtploffende rode aarde en het hardploffende oranje lateriet dat de lak van de kist beschadigde. Ze hoorde het dofploffen door het glimmen-de kisthout, door de satijnen kistbekleding. De droeve priester-stemmen, gedempt door aarde en hout.

*Genadige Vader, in uw handen bevelen wij
De ziel van ons heengegane kind
We vertrouwen haar lichaam toe aan de aarde
Aarde tot aarde, as tot as, stof tot stof.*

Binnen in de aarde begon Sophie Mol te gillen; ze reet het satijn met haar tanden uiteen. Maar door aarde en steen valt schreeu-wen niet te horen.

Sophie Mol is doodgegaan omdat ze geen lucht meer kreeg.

Ze is gestorven aan haar begrafenis. Astottast tottast tottast. Op haar grafsteen stond: *Een zonnestraal die kort slechts mocht verwijlen.*

Ammu legde later uit dat ‘verwijlen’ ‘blijven’ betekende.

Na de begrafenis nam Ammu de tweeling mee terug naar het politiebureau van Kottayam. Ze wisten al wat hun te wachten stond. Ze hadden er het grootste deel van de dag ervoor doorgebracht. Ze verwachtten de scherpe, rokerige stank van oude urine waarvan de muren en meubels waren doortrokken en klemden lang voordat de lucht begon hun neusgaten al dicht.

Ammu vroeg de inspecteur te spreken en toen ze haar naar zijn kantoor brachten, zei ze tegen hem dat er een vreselijke vergissing was begaan en dat ze een verklaring wilde afleggen. Ze vroeg of ze Velutha mocht zien.

De snor van inspecteur Mathew vibreerde even bedrijvig als die van de vriendelijke maharadja van Air India, maar zijn ogen waren sluw en inhalig.

‘Daar is het nu allemaal een beetje te laat voor zou ik zeggen,’ zei hij. Hij sprak de botte Kottayamese dialectvariant van het Malayalam. Onder het praten staarde hij naar Ammu’s borsten. Hij zei dat ze bij de politie alles wisten wat ze weten moesten en dat de politie van Kottayam geen verklaringen afnam van *veshyas* of hun onwettige kinderen. Ammu zei dat ze dat nog weleens zou zien. Thomas Mathew kwam van achter zijn bureau en liep met zijn wapenstok op Ammu af.

‘Ik zou maar rustig naar huis gaan als ik jou was,’ zei hij. Vervolgens tikte hij met de stok tegen haar borsten. *Zachtjes. Tik tik.* Alsof hij bij een mand mango’s stond en de vruchten aanwees die hij ingepakt en bezorgd wilde hebben. Inspecteur Mathew leek te weten bij wie hij zoiets kon flikken en bij wie niet. Daar hebben politieagenten een neus voor.

Achter hem hing een rood-blauw bord met:

Positief
Opmerkzaam
Loyaal
Intelligent
Toegewijd
Innemend
Efficiënt

Ammu huilde toen ze uit het bureau weggingen, en daarom vroegen Estha en Rahel niet wat 'veshya' betekende. Of 'onwet-tig'. Ze hadden hun moeder nog nooit zien huilen. Ze snikte niet. Haar gezicht was onbeweeglijk als steen, maar in haar ogen welden tranen die langs haar strakke kaken omlaagstroomden. De tweeling werd misselijk van angst. De tranen van Ammu maakten alles wat tot dusver onwerkelijk had geleken echt. Ze gingen met de bus naar Ayemenem terug. De conducteur, een smalle man in kaki, gleed ze langs de stangen tegemoet. Hij zette zijn knokige billen schrap tegen de achterkant van een stoel en klikte met zijn kniptang naar Ammu. 'Waarheen?' wilde die klik zeggen. Rahel kon de stapel buskaarten en het wrange van de metalen stangen aan de handen van de conducteur ruiken.

'Hij is dood,' fluisterde Ammu tegen hem. 'Ik heb hem vermoord.'

'Ayemenem,' zei Estha haastig, voor de conducteur zijn geduld verloor.

Hij pakte het geld uit Ammu's portemonnee. De conducteur gaf hem de kaartjes. Estha vouwde ze zorgvuldig op en stopte ze in zijn zak. Daarna sloeg hij zijn armpjes om zijn versteende, huilende moeder heen.

Twee weken later werd Estha Heengezonden. Ammu werd gedwongen hem terug te sturen naar hun vader, die toen inmiddels zijn eenzame baan op de theeplantage in Assam had opgezegd

en naar Calcutta was verhuisd, waar hij voor een bedrijf werkte dat carbonzwart maakte. Hij was hertrouwd, (min of meer) gestopt met drinken en viel maar af en toe terug.

Sindsdien hadden Estha en Rahel elkaar niet meer gezien.

En nu, drieëntwintig jaar later, had hun vader Estha Teruggesonden. Hij had hem met een koffer en een brief teruggestuurd naar Ayemenem. De koffer zat vol modieuze, nieuwe kleren. Baby Kochamma liet de brief aan Rahel zien. Hij was geschreven in een schuin, vrouwelijk nonnenschoolhandschrift, maar de ondertekening was van hun vader. Tenminste, de naam. Rahel zou de handtekening niet herkend hebben. In de brief stond dat hij, hun vader, zijn carbonzwartbaan had opgezegd, naar Australië ging emigreren om chef van de veiligheidsdienst bij een aardewerkfabriek te worden en dat hij Estha niet mee kon nemen. Hij wenste iedereen in Ayemenem het allerbeste en zei dat hij Estha zou komen opzoeken als hij weer naar India terugkwam – wat trouwens niet erg waarschijnlijk was, voegde hij eraan toe.

Baby Kochamma zei tegen Rahel dat ze de brief wel mocht houden als ze wou. Rahel stopte hem weer in de envelop. Het papier was zacht geworden en liet zich vouwen als stof.

Ze was vergeten hoe vochtig de moessonlucht in Ayemenem kon zijn. Bolstaande kasten begonnen te kraken. Dichte ramen barstten open. Boeken werden zacht en trokken golvend krom in hun kaft. 's Avonds verschenen er vreemde insecten, als ideeën, die verbrandden op de zwakke veertigwattpeertjes van Baby Kochamma. Overdag lagen de vloeren en vensterbanken bezaaid met knisperige, verkoolde lijkjes; totdat Kochu Maria ze wegveegde op haar plastic veegblik, rook het naar Brandlucht.

De juniregen was nog niets veranderd.

De hemel opende zich en het water roffelde neer, deed de onwillige oude bron herleven, bemosgroende de varkenloze var-

kensstal en legde een bommentapijt over de stille, theekleurige plassen, zoals een herinnering een stille, theekleurige geest bombardeert. Het gras oogde natgroen en tevreden. Blijе regenwormen dartelden paars in de modder. Groene brandnetels knikten. Bomen bogen zich.

Verder weg, in de wind en de regen, aan de rivieroever, in het onverhoedse onweersdonker van de dag, liep Estha. Hij droeg een T-shirt met de kleur van geplette aardbeien, dat nu donker doorweekt was en wist dat Rahel was gekomen.

Estha was altijd een stil kind geweest, en daarom kon niemand precies zeggen wanneer (welk jaar, laat staan welke maand of dag) hij was opgehouden met praten. Helemaal opgehouden, welteverstaan. In feite wás er geen ‘precies moment’. Het was een geleidelijk aflopende zaak geweest. Een nauwelijks merkbare verstilling. Alsof hij gewoon was uitgepraat, niets meer te zeggen had. Estha’s zwijgen was nooit onaangenaam. Nooit opdringerig. Nooit luidruchtig. Het was geen beschuldigend, protesterend zwijgen, maar meer een soort zomerslaap, een periode van rust, het psychologische equivalent van wat longvissen doen om het droge seizoen door te komen; alleen zag het er in het geval van Estha naar uit dat het droge seizoen nooit meer voorbij zou gaan.

Hij had in de loop der tijd het vermogen ontwikkeld om op te gaan in de achtergrond, waar hij ook was – in boekenkasten, tuinen, gordijnen, straten en portieken – en de schijn van levenloosheid te wekken, voor een ongeoefend oog bijna onzichtbaar. Meestal duurde het een tijdje voordat vreemden hem in de gaten kregen, al bevonden ze zich met hem in hetzelfde vertrek. Het duurde nog langer voor ze merkten dat hij nooit iets zei. Er waren er die dat helemaal niet merkten.

Estha nam in de wereld maar heel weinig ruimte in.

Na de begrafenis van Sophie Mol, toen Estha Heengezonden was, stuurde hun vader hem naar een jongensschool in Calcutta. Hij was geen bijzonder goede leerling, maar traag was hij evenmin en nergens was hij eigenlijk slecht in. 'Een gemiddelde leerling', of 'voldoende resultaten' was het gebruikelijke commentaar van zijn leraren op zijn jaarlijkse rapporten. 'Neemt niet deel aan groepsactiviteiten' was eveneens gebruikelijk commentaar. Al vermeldde ze bij die klacht nooit wat die 'groepsactiviteiten' dan inhielden.

Estha sloot zijn schoolcarrière af met middelmatig resultaat en weigerde verder te studeren. In plaats daarvan begon hij tot aanvankelijke gêne van zijn vader en stiefmoeder het huishoudelijk werk te doen. Alsof hij op zijn manier kost en inwoning wilde vergoeden. Hij deed het veeg- en dweilwerk en de hele was. Hij leerde koken en groenten inkopen. Op de markt begonnen de kooplui achter hun glimmende groentepiramides hem te herkennen en hielpen ze hem te midden van het opdringerige rumoer van de andere klanten. Ze gaven hem een verroest filmblik waar hij de groente die hij koos in kon doen. Hij probeerde nooit af te dingen. Zij probeerden hem nooit te bedriegen. Als de groente gewogen en betaald was, stopten ze die in zijn rode plastic boodschappenmand (uien onderin, aubergines en tomaten bovenop) met altijd een gratis takje koriander of een handjevol groene pepers erbij. Estha bracht ze in de volle tram naar huis. Een bel van stilte, drijvend op een zee van rumoer.

Als hij onder het eten iets nodig had, stond hij op en pakte hij het zelf.

Toen de stilte er eenmaal was, nam ze geleidelijk aan bezit van Estha. Ze kwam uit zijn hoofd naar buiten en sloot hem in haar alomvattende waterarmen. Ze wiegde hem op het ritme van een oeroude, foetale hartklop. Ze zond haar heimelijke, van zuignapjes voorziene tentakels stukje bij beetje zijn schedel in, waar ze de heuveltjes en dalen van zijn geheugen stofzuigden,